

Eesti koolinoorte väärtused

Andu Rämmer

andu.rammer@ut.ee

Väärtused, valikud ja võimalused XXI. sajandi
Eesti koolis

3. detsember 2008 Tartu

Väärtuste käsitlemine empiirilistes uuringutes

- ✓ Väärtusteks loetakse suhteliselt püsivaid tunnetega seonduvaid uskumusi, mis osundavad peamistele elu eesmärkidele ning nende eesmärkide saavutamiseks õigeks peetavatele viisidele.
- Tavapärased ehk instrumentaalsed väärtused osundavad õppimise või töö eesmärkidele (omandada positsioon ühiskonnas, sissetulekud, karjääritegemise võimalused, prestiiž)
- Ekspressiivsed ehk eneseväljenduslikud väärtused tulenevad õppimise või tööülesannete tähendusest (huvitav töö, enesearendamine, loovus).
- Ühistel huvidel baseeruvaid väärtusi nimetatakse altruistlikeks väärtusteks (aidata teisi, panustada ühiskonna heaks)
- Inimestevahelist dimensiooni väljendavaid väärtusi nimetatakse sotsiaalseteks (head suhtes teiste õpilastega, töötamine teistega koos)

Varasemad suuremad noorte väärtuste uuringud

- Eeskujuks Morris Rosenbergi esinduslik noorsoo uuring
- Põlvkonna Eluteed: 1983 keskhariduse omandajad
- Eesti Koolinoor 1992
- Eesti Koolinoor 1996-1998

Noorte väärtusteadvuse pragmatiseerumine

- Saarniit (1998, 2000): 1960. ja 1970. aastate noori iseloomustas nii nende haridus- kui tööväärtuste hierarhia suhteline püsivus. Tollaste erinevuste ulatus pole kaugeltki võrreldav alates 1980. algusest ilmnenud nihetega.
- Tema tulemused baseeruvad haridusorientatsioon ja tööorientatsioon iseloomustavatel andmetel, kuna neid on uuritud kõige järjepidevamalt ja annavad seetõttu pildi noorte väärtuspildi igapäevaste, aga samas ka kesksete koostisosade nihetest.

Nõukogudeaja stabiilne väärtushierarhia

- Kuni 1980. alguseni domineerisid noorte haridus- ja kutseväärtuste hierarhias üldkultuurilise ja kutsealase enesearendamise ning eneseväljendusega seotud väärtused (mõista maailma, pidev enesetäiendamine).
- Neile järgnesid altruistlikud väärtused, kolmandal kohal olid ainelised väärtused ning kõige madalamalt hinnati sotsiaalse positsiooniga seotud väärtusi (prestiiž, karjäär).

Olulisemad muutused

- Juba nõukogudeajal kaasnes iga noortepõlvkonna sotsialiseerumisega nende väärtusteadvuse mõõdukas pragmatiseerumine. Keskhariduse omandajate uuringud osundavad, et reeglina tõusis orienteeritus näiteks ainelise ja positsiooniga seotud väärtustele ning vähenes mõnevõrra altruistlik suunitlus.
- 1983 aasta koolilõpetajate jätkuuring osundab, et põlvkonnasisesed muutused on põlvkondadevahelistest tunduvalt aeglasemad. Eriti suured on põlvkondlikud erinevused sotsiaalse positsiooniga seotud väärtuste osas ning venekeelsete noorte seas.

Muutused väärtuste hierarhias

- 1992. noored hindasid märksa madalamalt hariduse üldkultuurilise rolliga seonduvat väärtust (mõista elu ja sündmusi maailmas) ja altruistlikku väärtust (kasu ühiskonnale).
- Samaaegselt on nende jaoks olulisemad sotsiaalse positsiooniga seotud väärtused (prestiiž, karjäär) ning ainelise heaoluga seonduv (materiaalne kindlustatus). Samuti väärtustatakse kõrgemalt elus kergemalt läbilöömist ja kerge töö saamist.

Väärtusteadvuse individualistlik pragmatiseerumine

- Haridusväärtuste hierarhias toimunud muutusi nimetab Saarniit väärtusteadvuse individualistliku pragmatiseerumise protsessiks.
- Individualistlikkusel on siin kaks aspekti. (1) noorematel põlvkondadel on langenud orienteeritus ühiskondlikule altruismile. (2) isikliku ainelise heaolu ja karjääriga seonduva tähendus on tõusnud.
- Pragmatiseerumine osundab aineliste ja üldkultuuriliste väärtuste tasakaalu muutustele viimaste kahjuks.
- See suundumus on leidnud kinnitust ka teistes uuringutes (tudengid, linna- ja maanoored, eesti- ja venekeelsed)

Etnilised erinevused

- Venekeelsete noorte väärtushierarhiad olid kaheksakümnendate aastate esimesel poolelt tunduvalt “nõukogulikumad” kui eesti noortel. Nõukogude ideoloogia hindas kõrgelt üldkultuurilist arengut (isiksuse igakülgne areng oli nõukogude haridussüsteemi ametlikult postuleeritud eesmärgiks)
- Venekeelsetel noortel on toimunud väärtusteadvuse pragmatiseerumine märksa kiiremas tempos kui eestlastel. Selle tulemusena olid etnilised erinevused haridusväärtustes 1992 aasta koolilõpetajate sees tunduvalt väiksemad kui 1983 aastal.

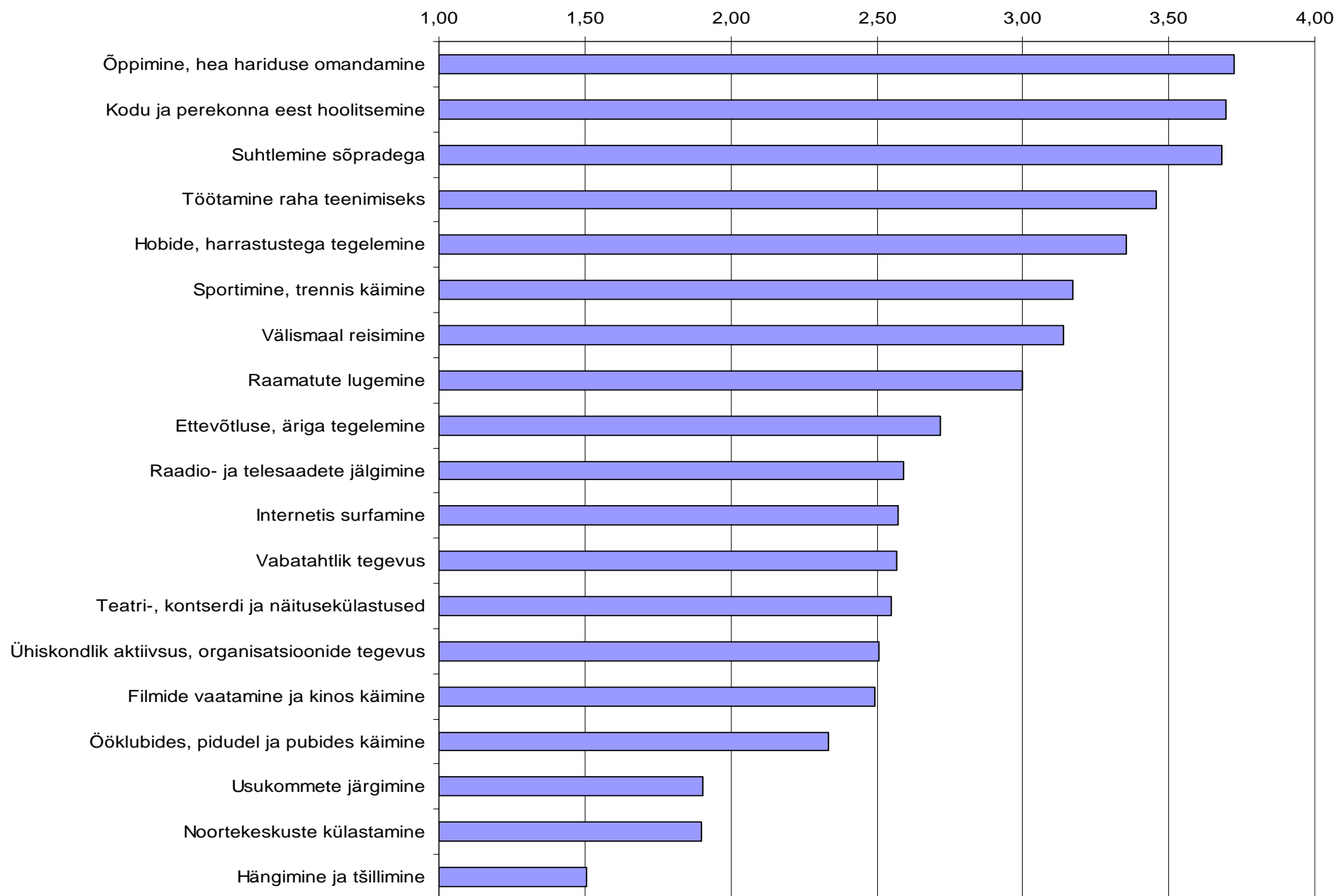
Eesti ainulaadsus

- Eestis toimuvad protsessid ei ole unikaalsed.
- Analoogilisi tendentse võib täheldada ka endistes Nõukogude Liiduvabariikides ja postkommunistlikes Kesk-Euroopa maades.
- Lääneriikides on muutuste üldsuund vastupidine – seal toimub üleminek materialistlikult väärtussüsteemilt postmaterialistlikule.

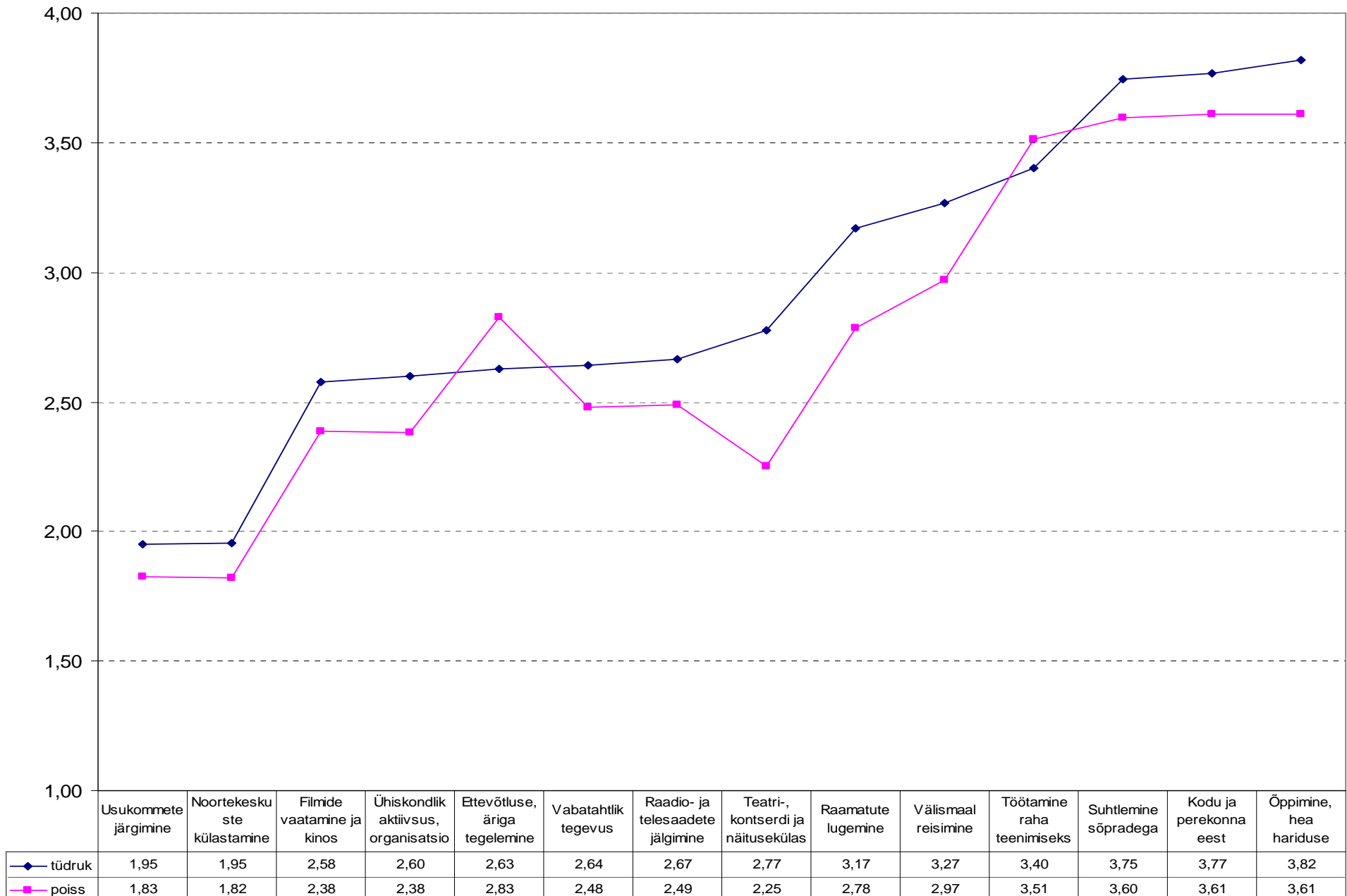
Tallinna õppurite haridus- ja tööväärtused 2007

- Septembris-oktoobris 2007 küsitleti Tallinna 23 haridusasutuses kokku 1155 õppurit. Kokku osales 15 üldhariduskooli, 3 erakooli, 5 kutseõppeasutust.
- Intervjueerimine vastavalt õppekeelele klasside kaupa. 65% eesti keeles, 35% vene keeles; poisse 41%, tüdrukuid 59%; 45% 12 klass, 41% 9. klass, kutsekooli III kursus 14%.

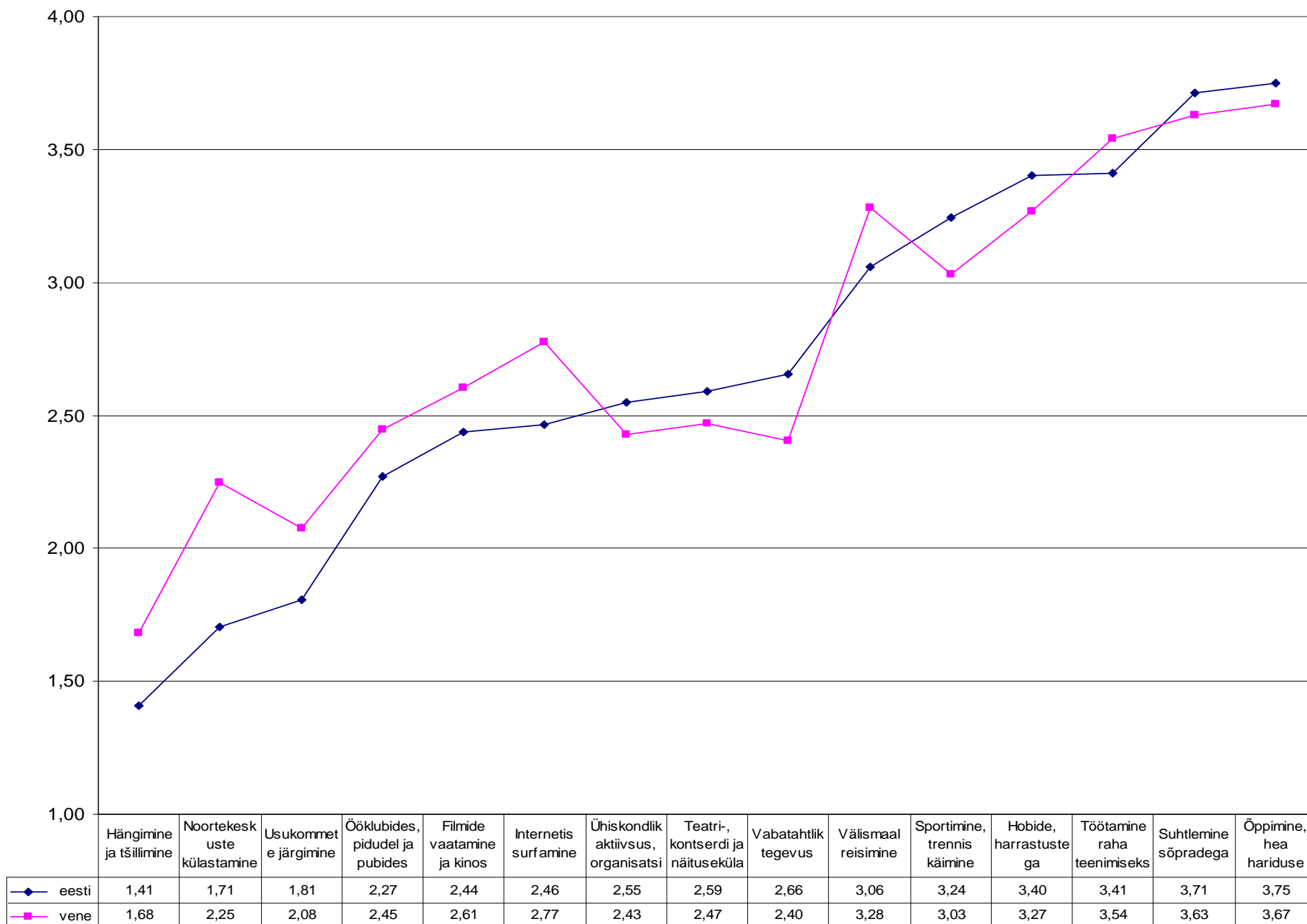
Vabaajategevuste tähtsus

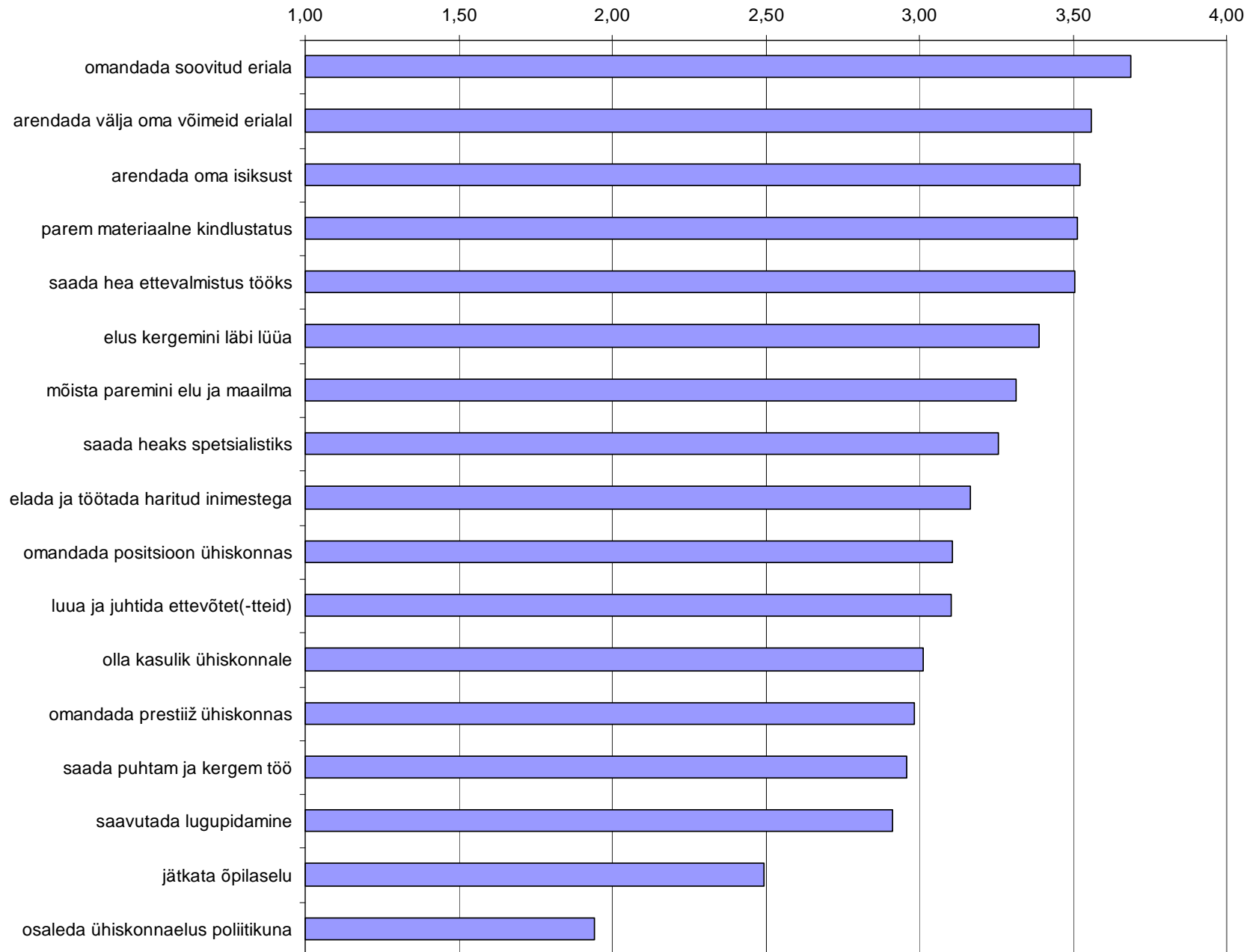
Soolised erinevused vabaajategevustes

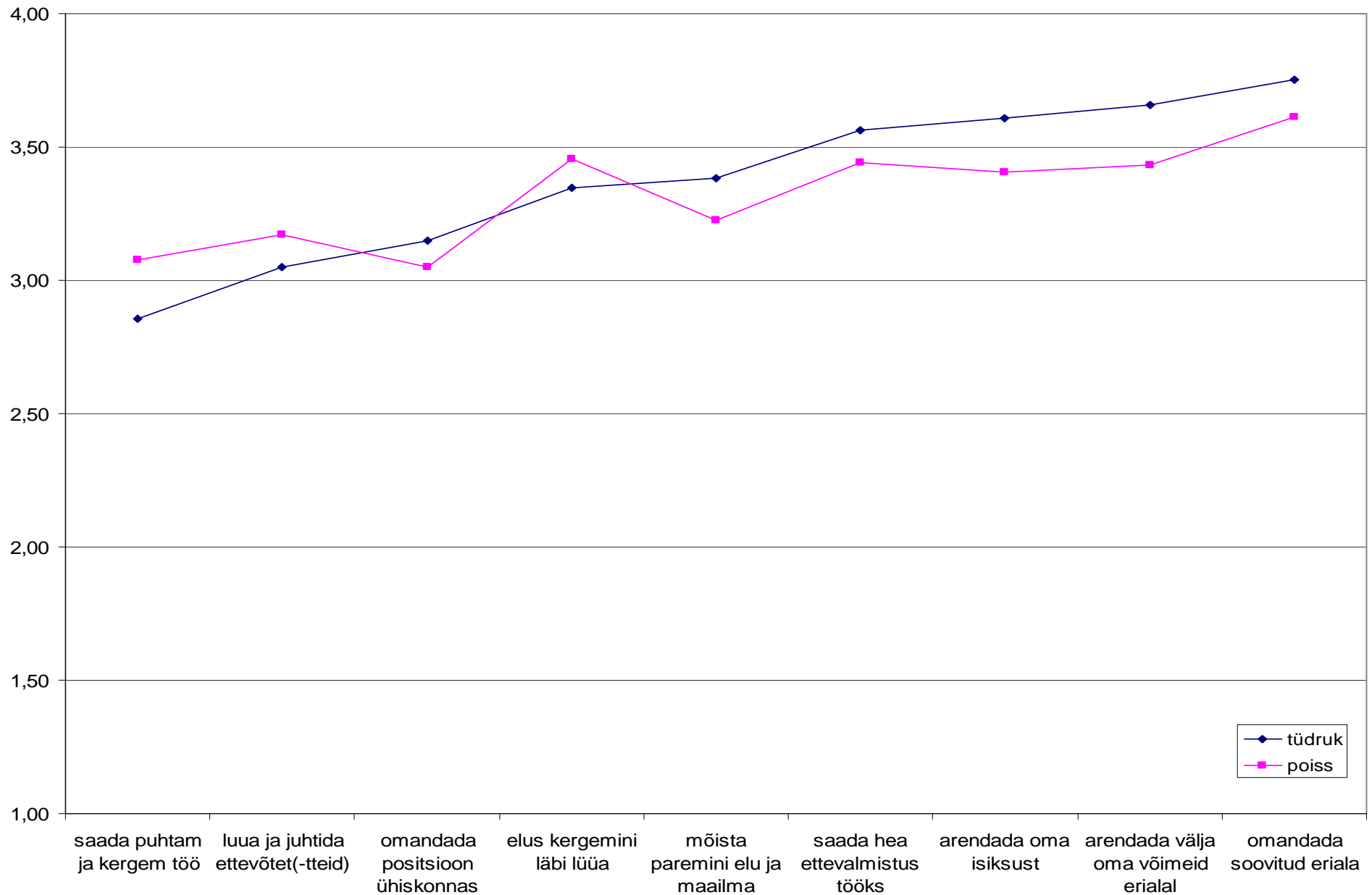
Etnilised erinevused vabaajategevustes

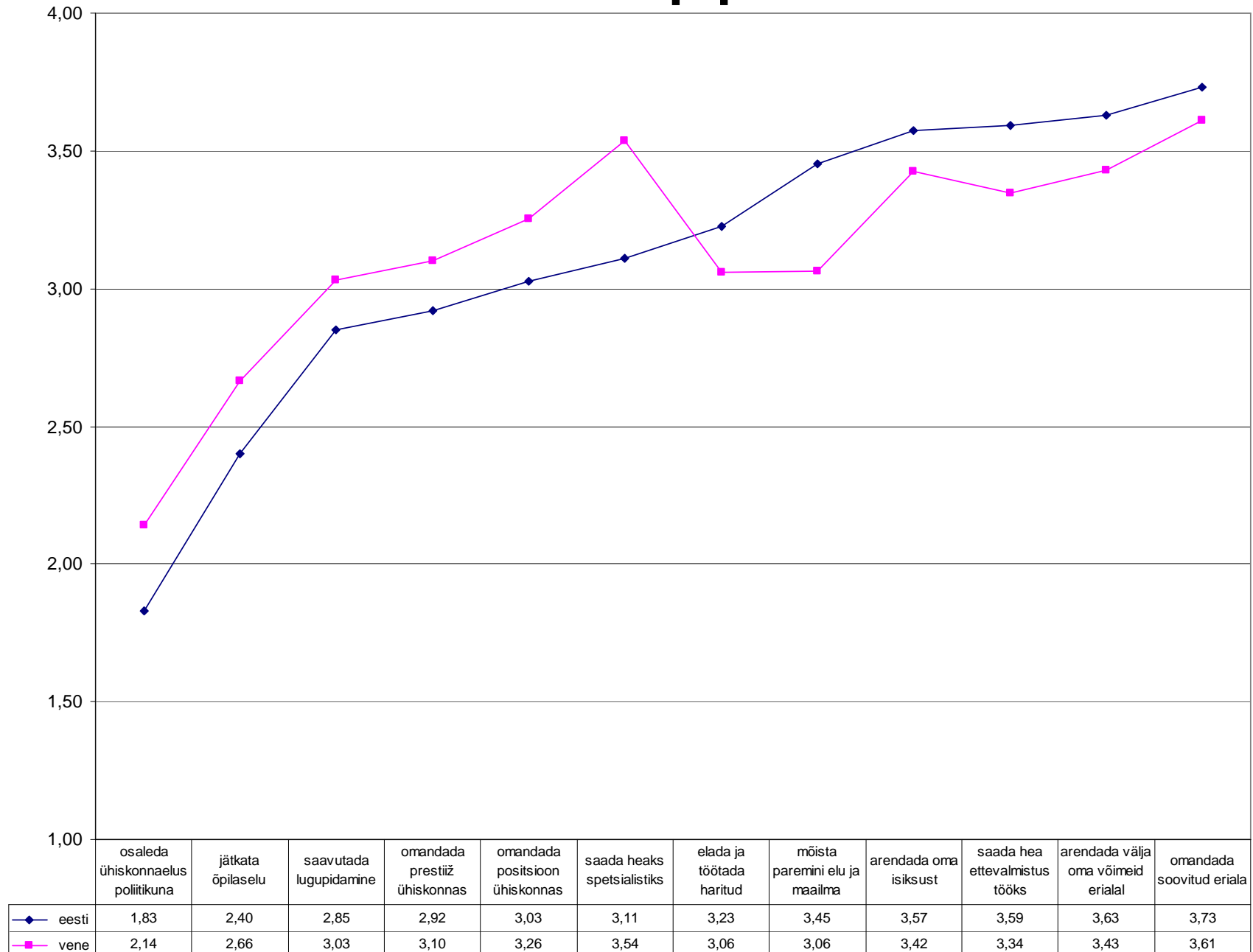
Haridusväärtused

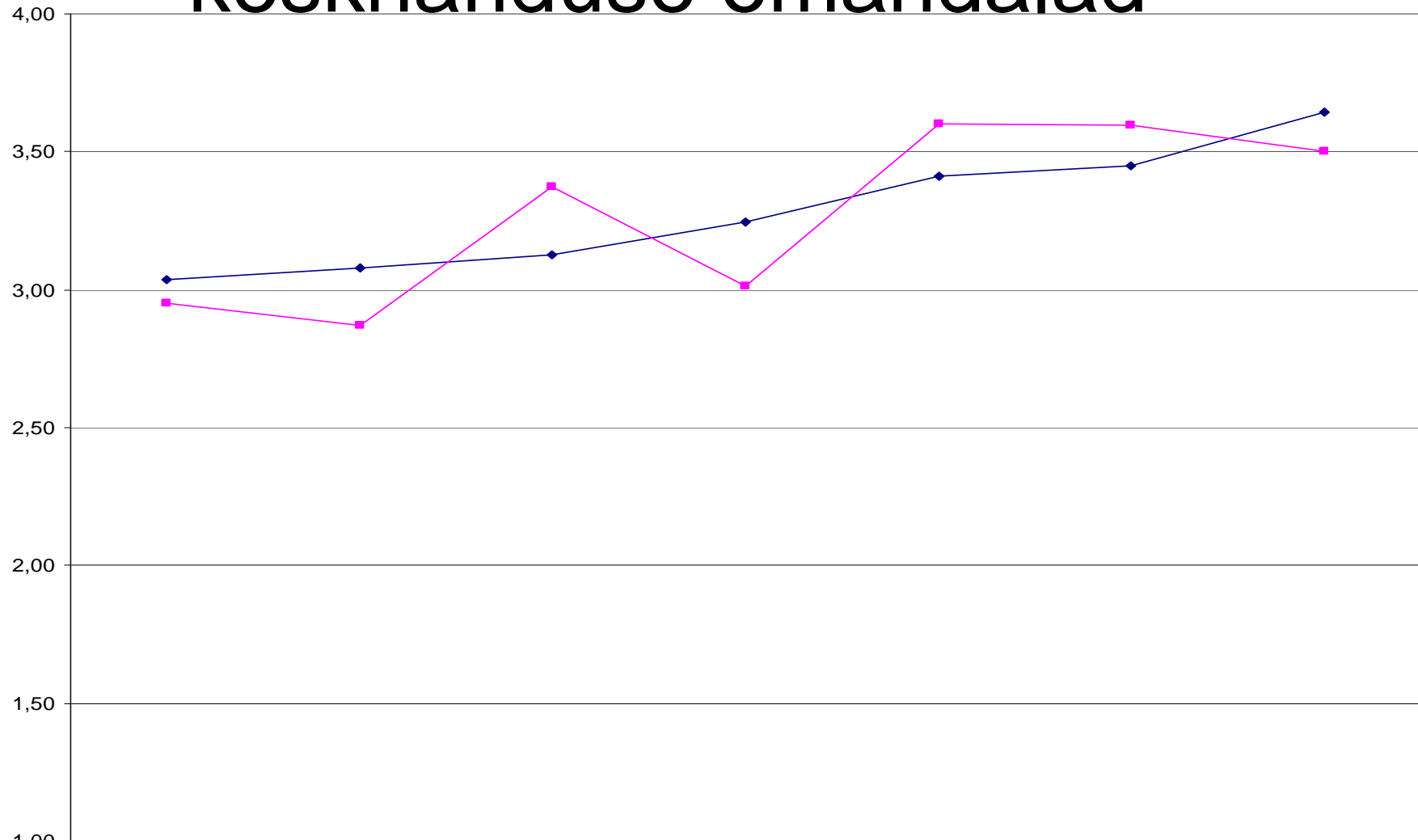
Haridusväärtused soolises lõikes

Haridusväärtused õppekeele lõikes

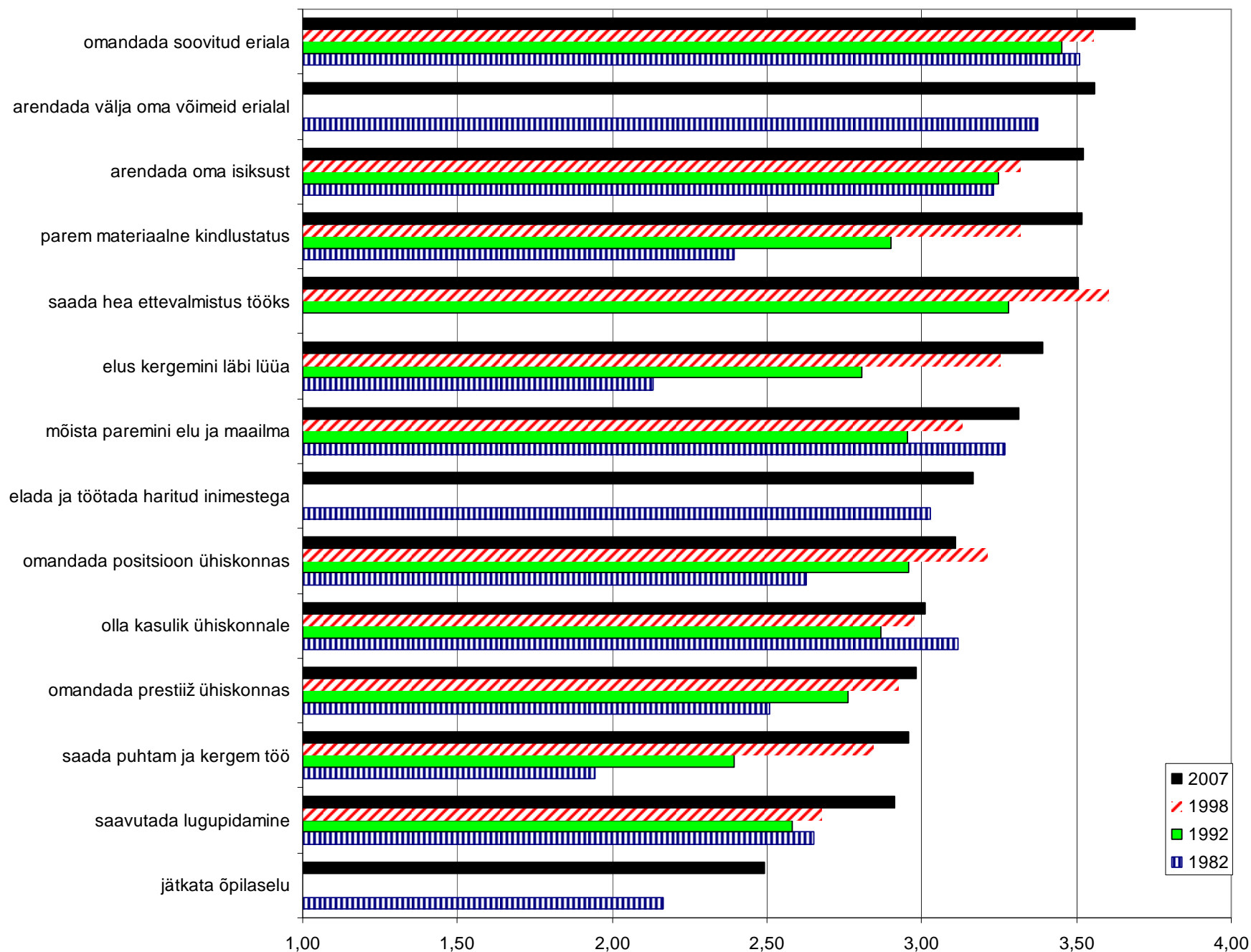

Haridusväärtused koolitüübi lõikes, keskhariduse omandajad

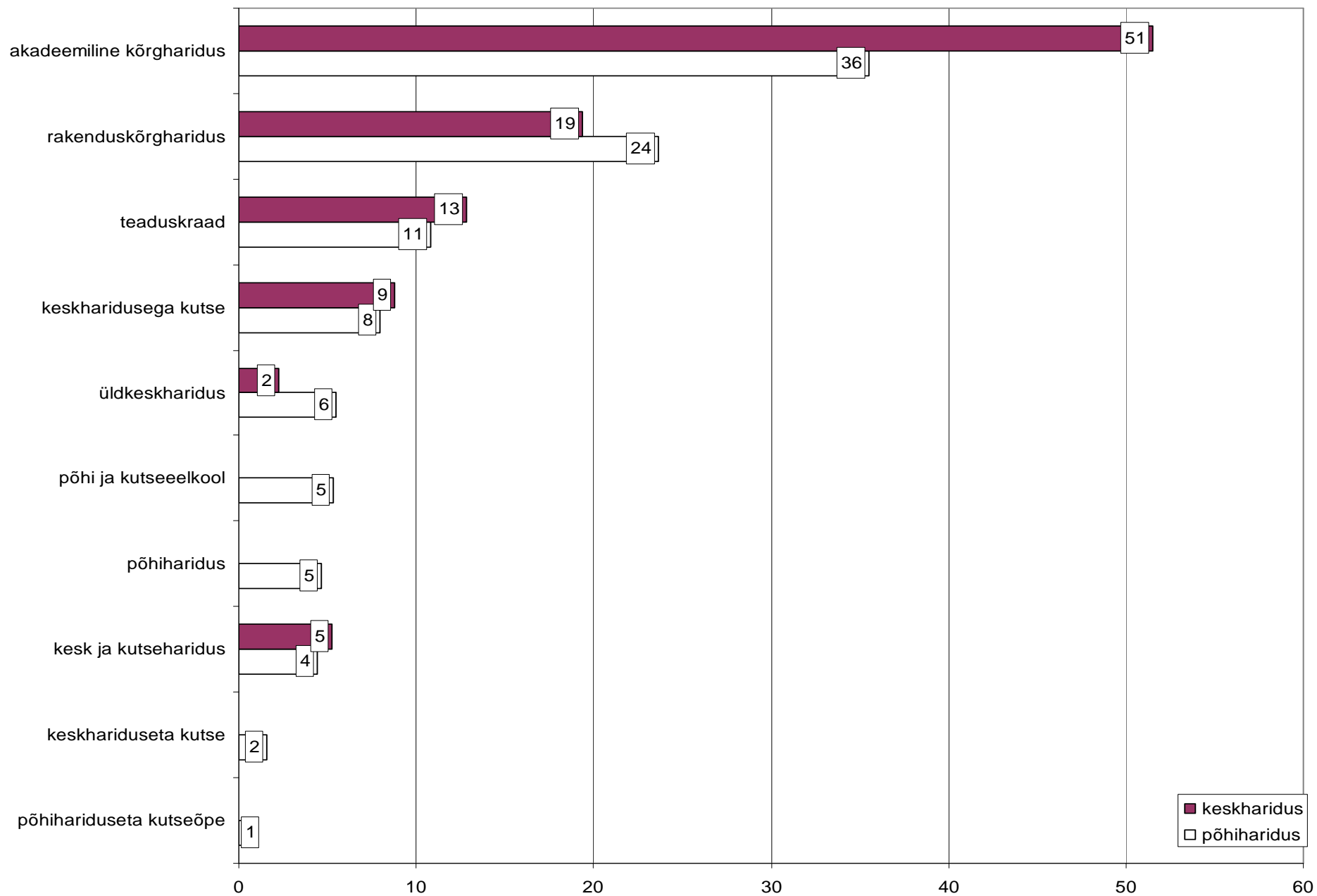

—◆— kutsekool	3,04	3,08	3,13	3,24	3,41	3,45	3,64
—■— keskkool	2,95	2,87	3,37	3,01	3,60	3,60	3,50

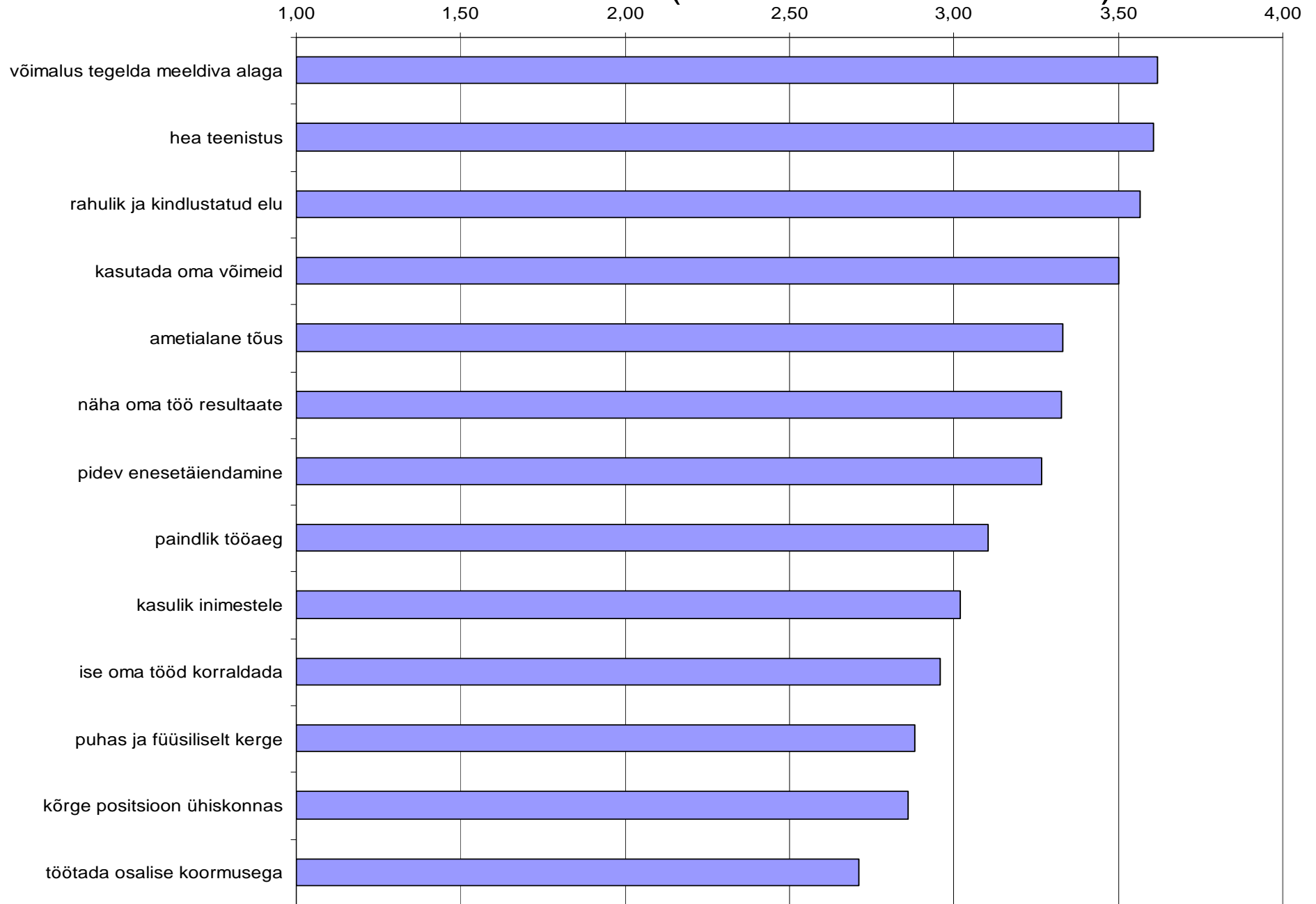
Haridusväärtuste dünaamika 1982 1993 1998 2007

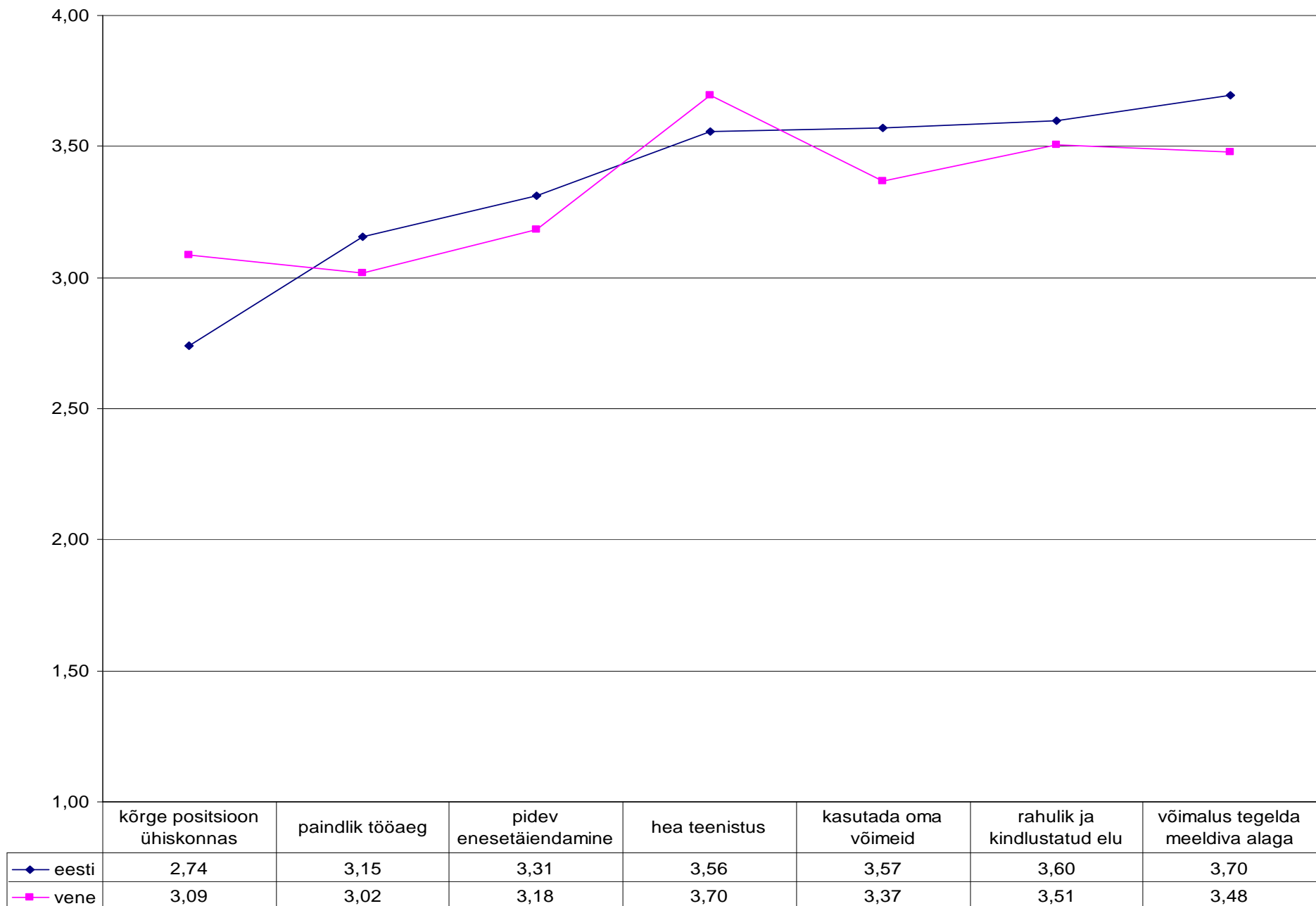
Haridussihid, %

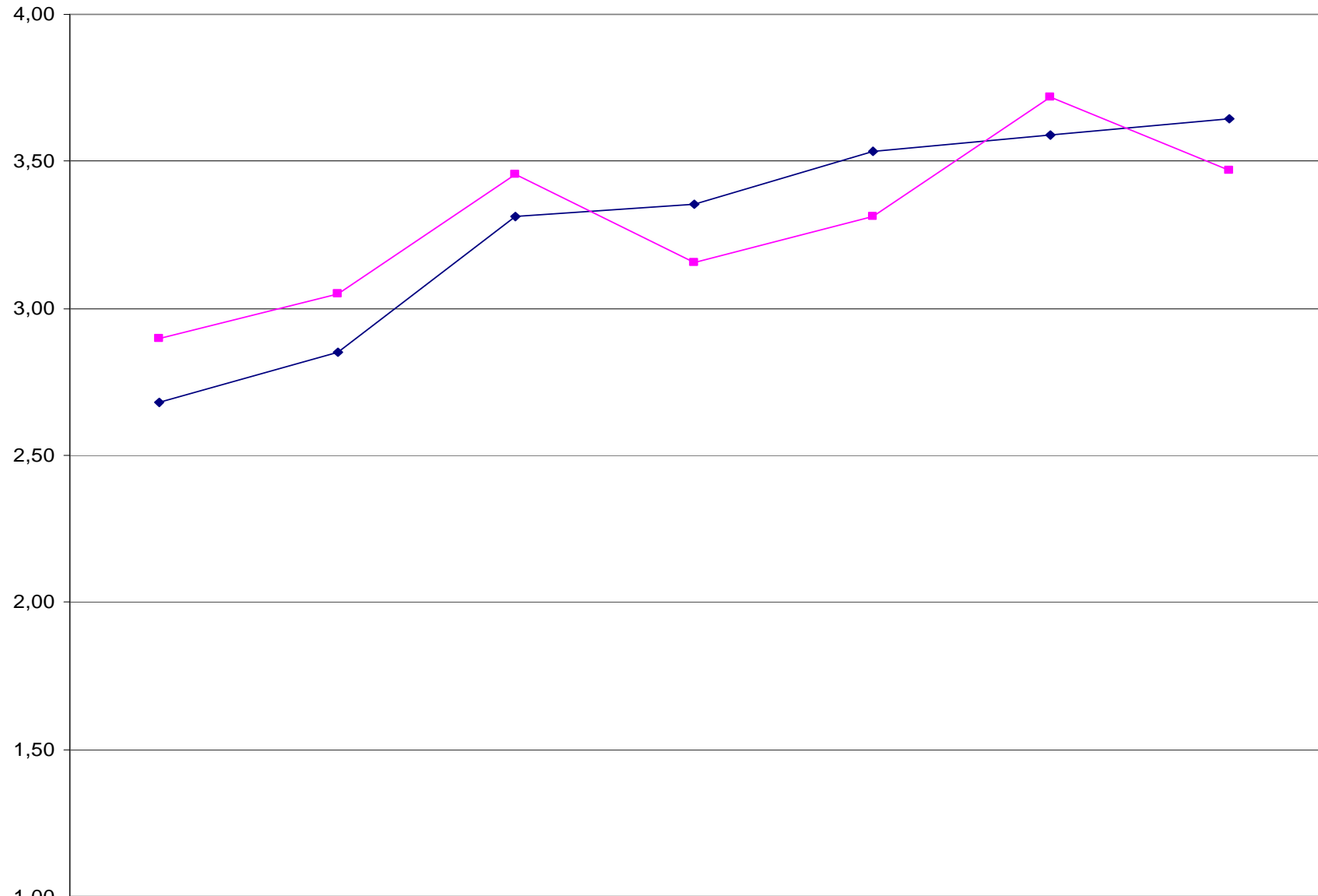
Tööväärtused (töövaliku kriteeriumid)

Etnilised erinevused tööväärtustes

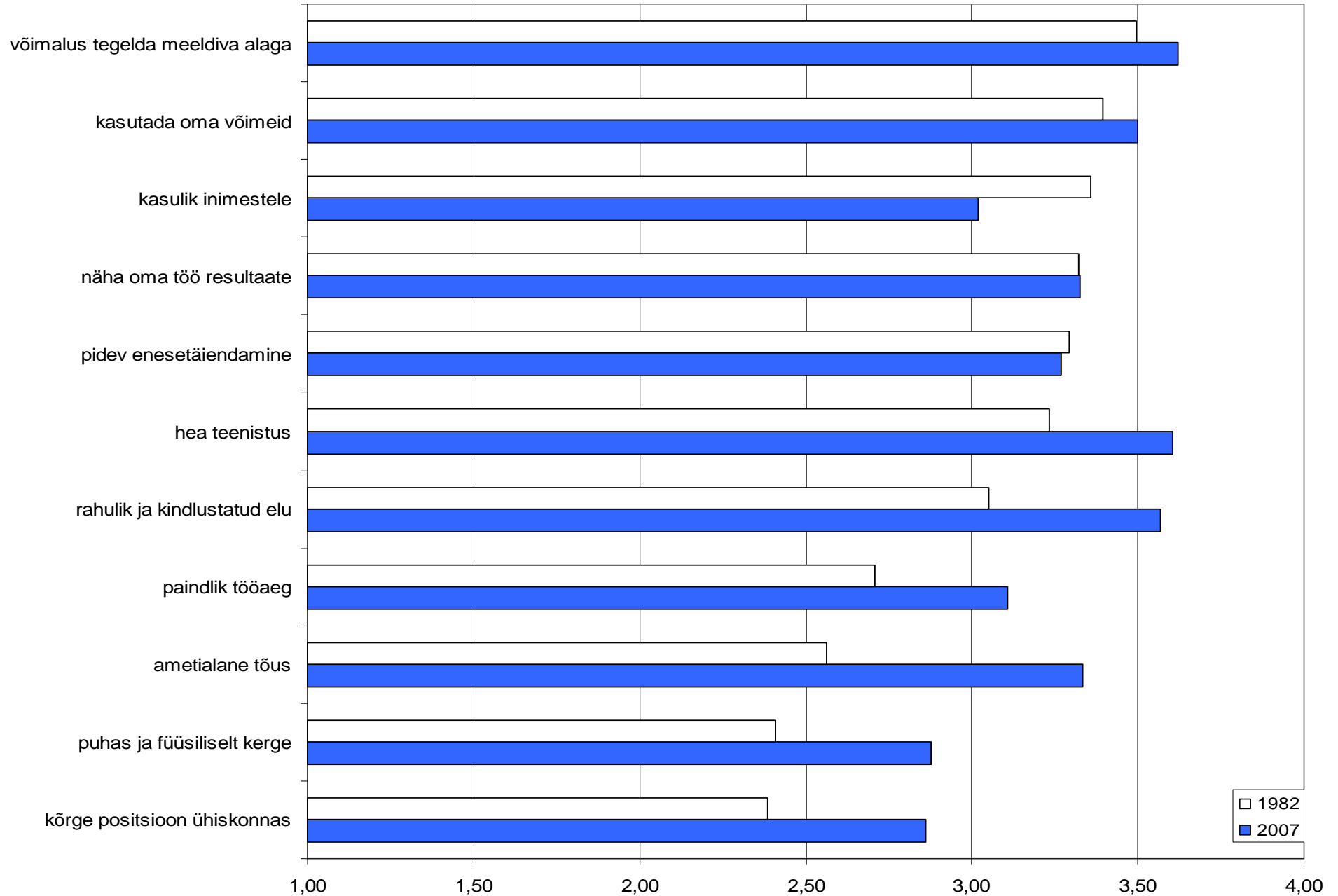

Hariduslikud erinevused tööväärtustes

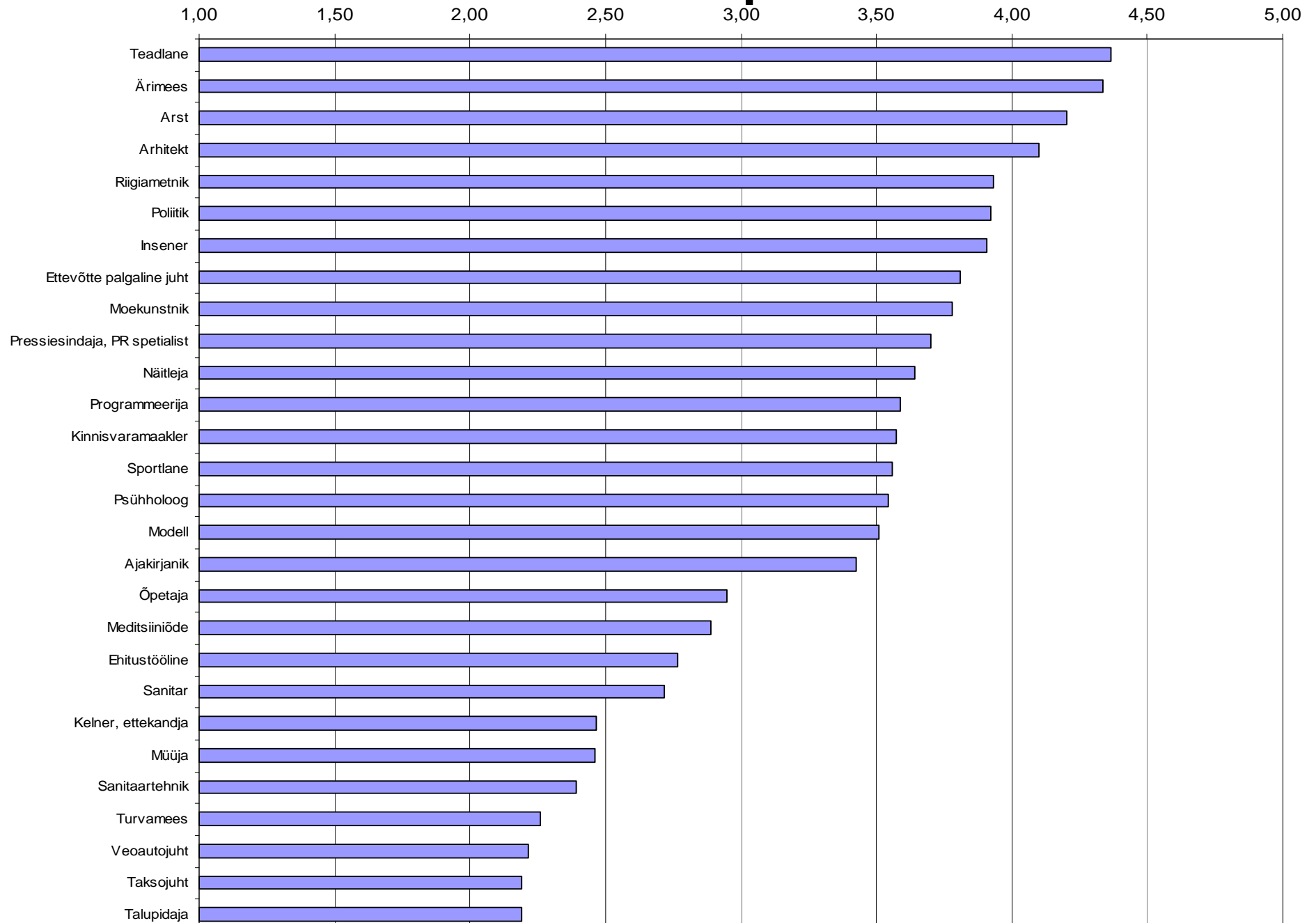

—◆— Üldhariduskool	2,68	2,85	3,31	3,35	3,53	3,59	3,64
—■— Kutsekool	2,90	3,05	3,46	3,16	3,31	3,72	3,47

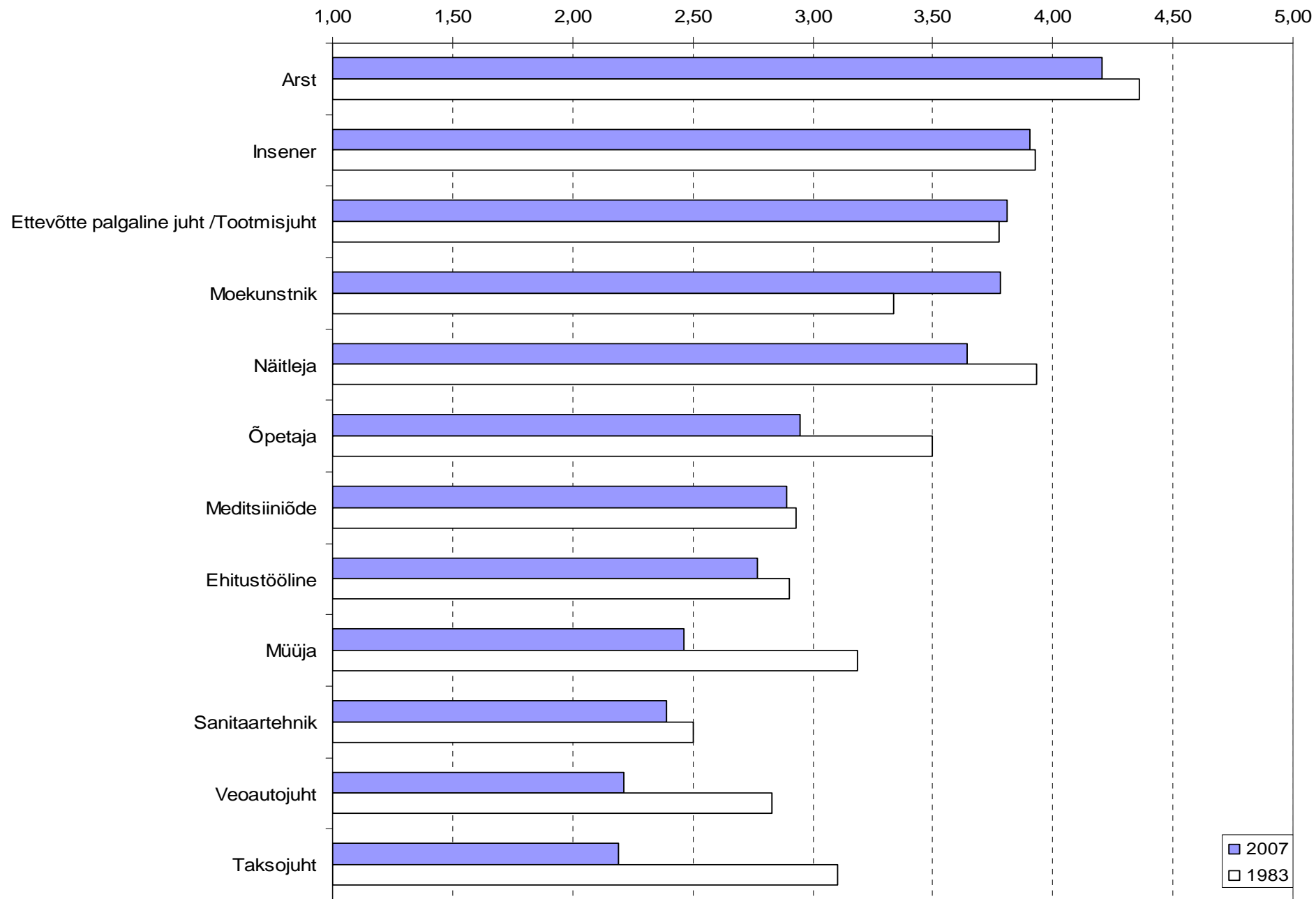
Erinevused tööväärtustes 1982 ...2007

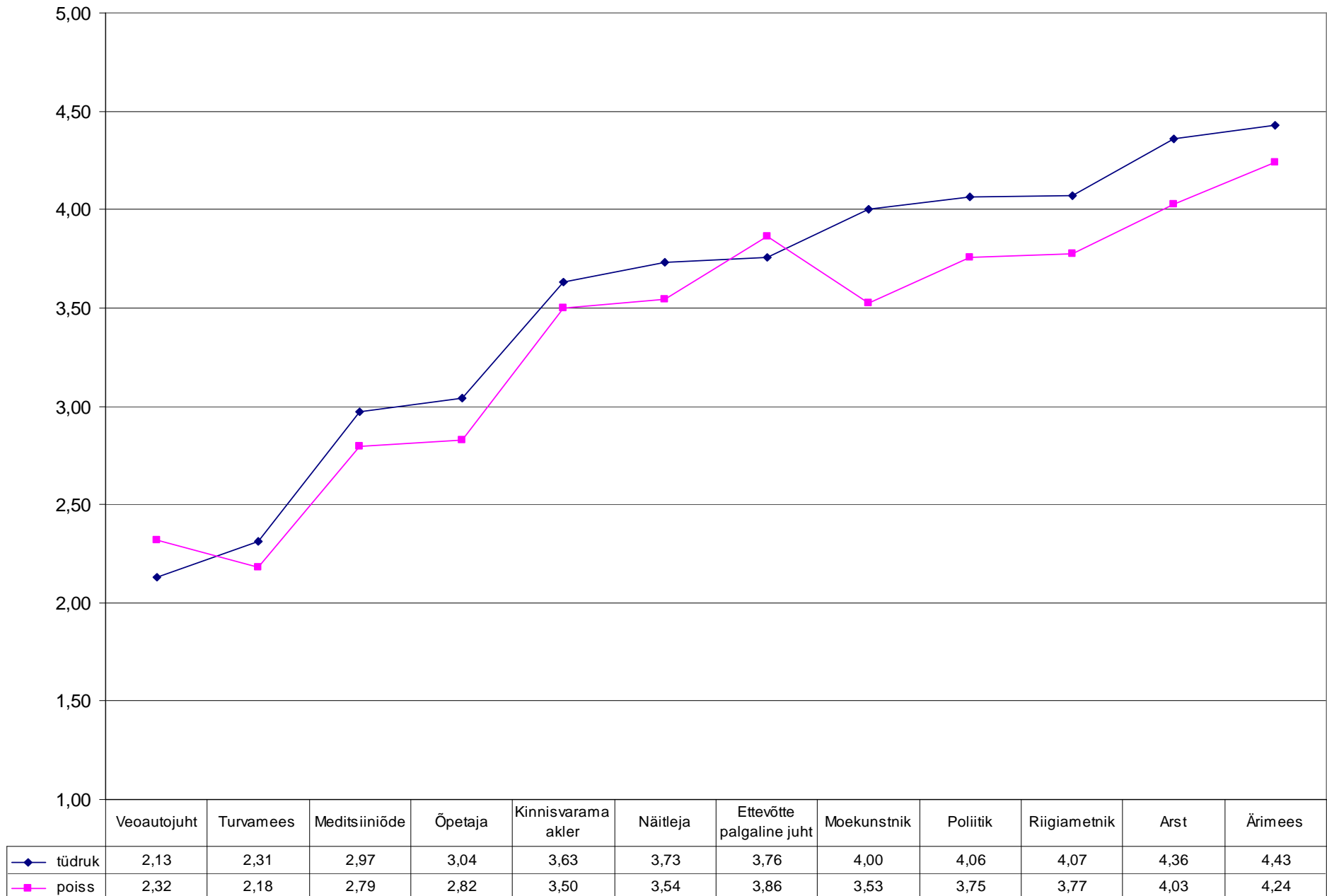
Elukutsete prestiiž

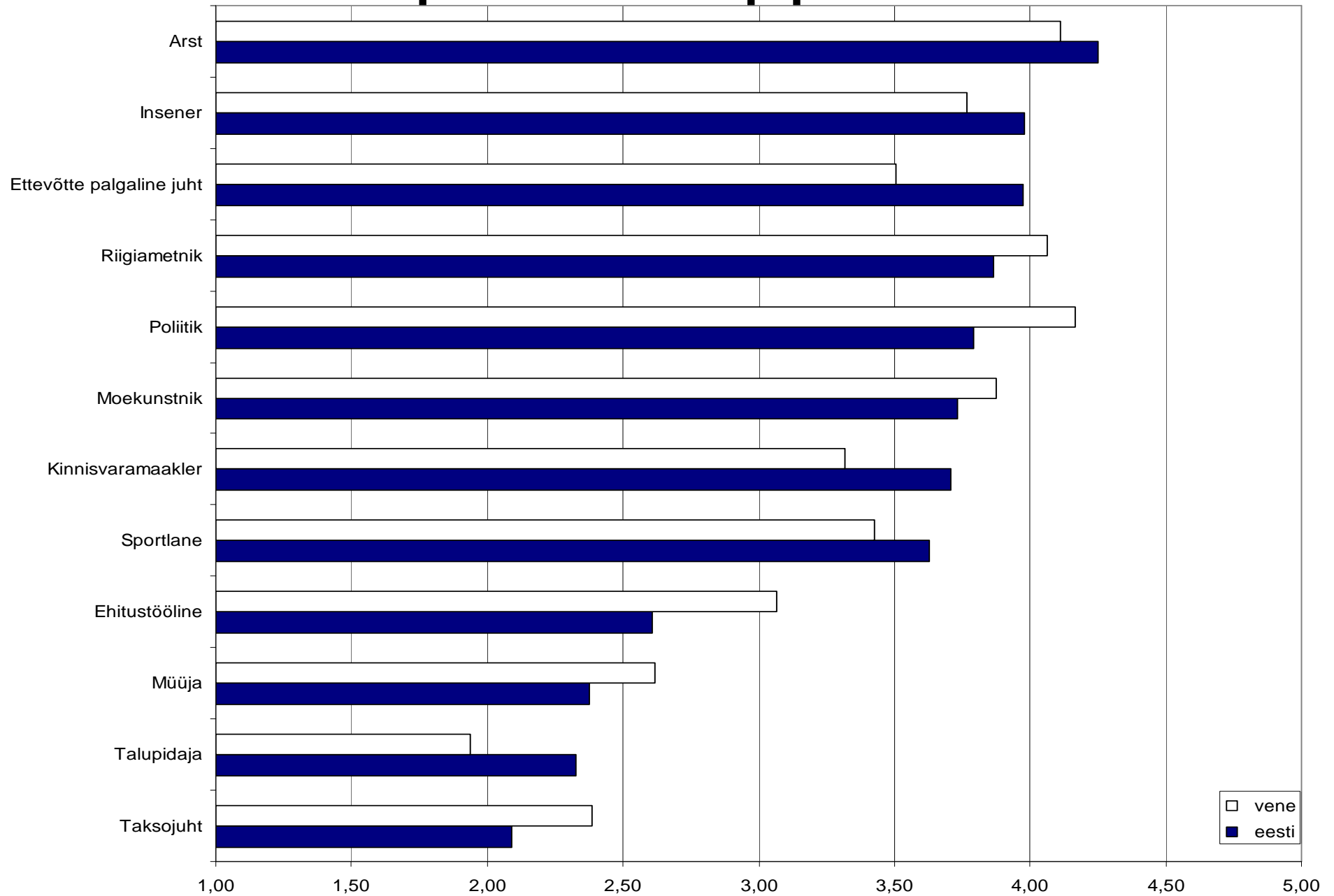
Elukutsete prestiiž 1982 ... 2007

Elukutsete prestiiž soolises lõikes

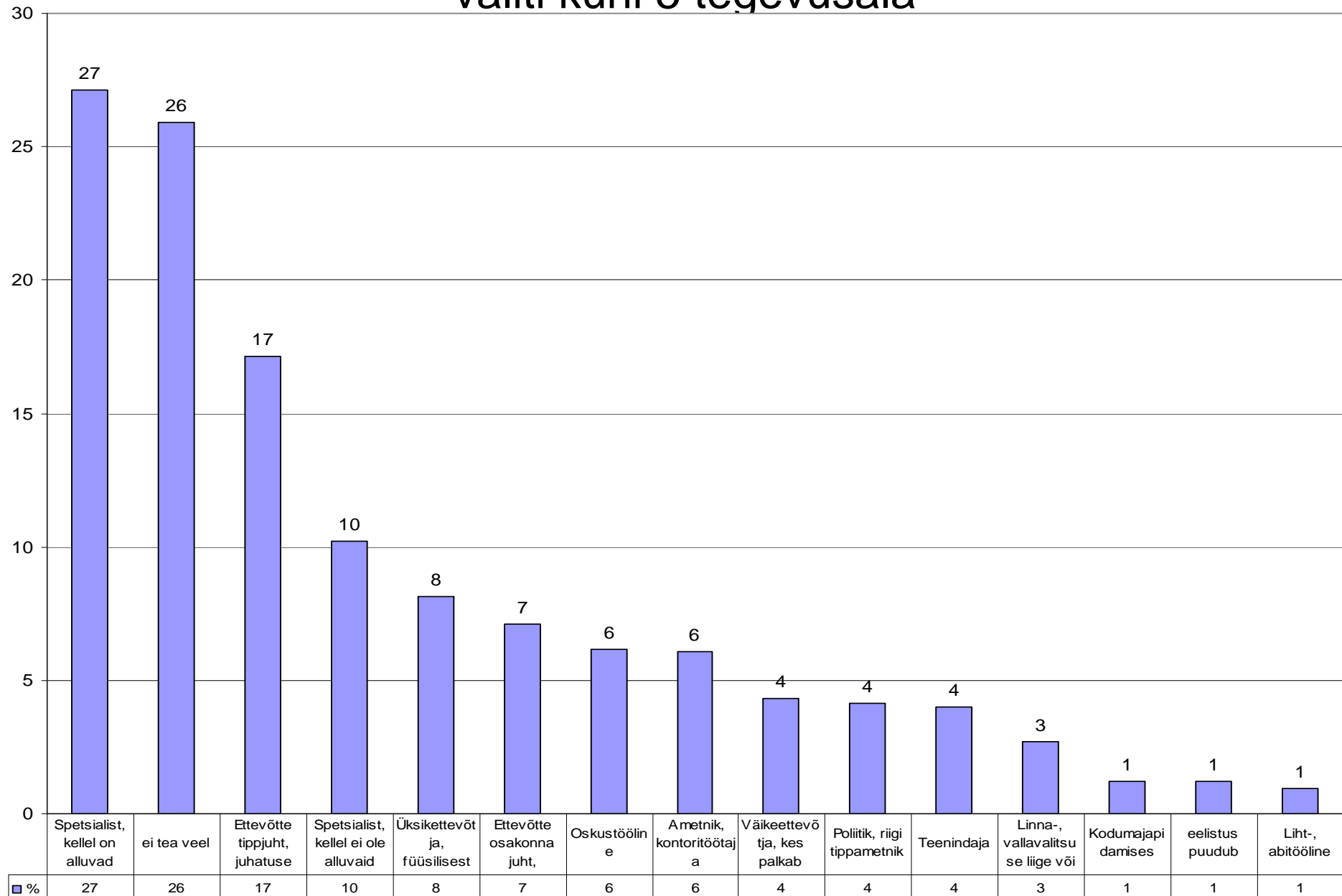

Elukutsete prestiiž õppekeele lõikes

Soovitud amet peale koolilõppu*

*valiti kuni 5 tegevusala

Kokkuvõte

- Tähtsaimal kohal noorte seas on õppimise, kodu ja sõpradega seonduvad tegevused.
- Noorte väärtuste pragmatiseerumise kõrval on märke ka eneseväljenduslike väärtuste olulisuse tõusust.
- Juba põhikoolis soovib üle poole lõpetajatest omandada kõrgharidust.
- Lihtsakoelisemate tööde mainekus on samuti oluliselt vähenenud.

- Uuringutulemustega saata põhjalikumalt tutvuda Eesti Noorsoo Instituudi kodulehelt

http://www.eni.ee/sisu/v/eni_tallinna_noorte_vaartusuuring_aruanne.pdf